

NAM CAO

Con mèo mắt ngọc

N gày xưa, trong một làng nhỏ gần kinh đô, có một người rất giàu, nên dân trong làng và những làng quanh đấy quen gọi là Phú ông. Phú ông có hai người con gái: Lan, con bà vợ trước đã chết rồi, và Huệ, con bà vợ kế, lấy ngay khi mới xong tang bà vợ trước. Lan đẻ trước Huệ đúng ba năm; mẹ nàng chết từ khi nàng còn nhỏ lắm; Phú ông giao nàng cho một người vú nuôi. Người vú này, hồi mẹ Lan còn sống, được bà rất yêu thương, nên săn sóc Lan chẳng khác gì mẹ chăm con. Vì thế Lan cũng không đến nỗi khổ vì bỏ cô mẹ. Nhưng từ khi người vú nuôi Lan chết thì Lan khổ lắm; bà mẹ ghẻ, thấy con riêng của chồng có phần xinh đẹp hơn con bà, nên đem lòng ghen ghét. Thật ra thì Huệ cũng không xấu lắm. Có lẽ nàng đẹp chẳng kém gì Lan mấy. Nhưng nàng kém tươi hơn. Đã hay tức tối, thù ghét, ác nghiệt thì còn tươi làm sao được? Lúc nào Huệ cũng cau có gắt gỏng nên mặt

nàng xấu đi. Lan trái lại lúc nào cũng như hoa. Nàng bị mẹ ghẻ và em, và cả ông bố nữa, hắt hủi đầy đọa nhưng không hề oán hận. Là vì nàng được tất cả những người làm, đầy tớ trong nhà mến yêu. Họ yêu nàng vì nghĩ đến ơn đã chịu của mẹ nàng. Nhưng họ cũng yêu nàng vì nàng hiền lành, hay thương người, và dịu dàng vui vẻ. Nàng không hay chửi mắng, dễ tha thứ, và còn sẵn lòng giúp đỡ họ một phần công việc trong nhà nữa, khác hẳn với Huệ, chỉ biết ngồi mà sai, đã thế lại còn bẻ bai cái này, ọe hộc cái nọ, không chiều thế nào cho vừa lòng được. Họ tức mình sinh bụng: Lan bảo làm gì thì vui vẻ làm ngay, còn Huệ có bảo chỉ ỳ ra đấy. Huệ tức quá khóc lóc kêu với mẹ. Bà mẹ không thể nào chịu cho họ hỗn xược như thế, the thé trách ông chồng. Ông này chẳng xét rõ đầu đuôi, nghe lời vợ, đuổi hết kẻ ăn người ở, rồi lại đánh cho Lan một trận nên thân vì tin rằng nàng xúi bẩy chúng. Từ đấy công việc bếp núc, dọn dẹp trong nhà về phần Lan. Lan phải gánh nước, thổi cơm, quét dọn nhà cửa, giặt quần áo như con ở. Và cũng như con ở, nàng ăn cơm thừa, mặc quần áo rách, đầu tóc bù rối, và đêm đêm ngủ một mình trong bếp. Mùa bức, nàng giải một manh chiếu rách nằm ngay trên mặt đất. Mùa rét, nàng rúc vào chuồng rơm. Tuy vậy, nàng không hề oán hận ai. Người vú nuôi nàng hồi nàng còn nhỏ vẫn nhắc cho nàng những lời của bà mẹ nàng: thù ghét là sâu mọt đục người ta làm người ta chóng già, chóng xấu và chóng chết; yêu thương và tha thứ là nước suối tiên tưới vào lòng người, làm người ta sung sướng, xinh đẹp và trẻ dai. Và lại sự làm việc chẳng giết chết

người đầu. Trái lại, nó mài giũa cho người thành cao quý. Nàng cứ làm lụng, cứ đầu tắt mặt tối, mà cứ tươi cười luôn luôn. Mẹ ghê và em, thấy thế tưởng nàng chọc tức, càng sinh ghét. Hai người không bỏ phí một dịp nào để xui Phú ông đánh đập nàng.

Ngày ngày thường có rất nhiều kẻ khó đến nhà Phú ông xin tiền xin gạo. Chính tay Lan đem tiền, gạo ra phân phát cho bọn họ. Thấy cô bé nhanh nhẹn, hay hỏi han thân mật trong khi bố thí, họ đều có lòng yêu. Vì thế, bây giờ thấy cô đen đui rách rưới hơn xưa, họ tỏ lòng thương hại. Khi họ biết chính vì người mẹ ghê mà cô phải khổ sở như thế ấy thì họ đều tỏ ý tức tối, nguyên rủa người đàn bà tàn nhẫn đã đẩy dọa con chồng. Có lần Huệ thấy một bà lão ăn mày nắm lấy tay Lan, giữ lại một chút, rồi bùi ngùi bảo rằng: “Phương ngôn nói chẳng sai, *mấy đời bánh đúc có xương...*, tội nghiệp cho cô quá, cô Lan nhỉ?” Tuy Lan đã vội vàng bảo bà lão: “Đừng nghĩ thế, dì tôi thương tôi lắm”, mà Huệ cũng đem lòng giận, kể cho mẹ biết. Bà mẹ thấy tức đầy họng, gọi Lan vào bảo:

- Ai cho mày ngồi nói chuyện với con mụ ăn xin ấy?

Lan ôn tồn thưa:

- Con cho tiền người ta đây thôi, chứ có dám nói gì đâu?

- Tiền đâu mà mày cho lắm thế? Tao bảo thật cái mặt mày: nó có phải là mẹ mày thì xách bị gậy đi mà theo nó. Nhà tao không có cái giống dê hèn như thế.

Rồi bà mách với Phú ông rằng Lan ăn cắp gạo, quần áo và đồ đạc giao cho con mẹ ăn mày đi bán hộ, tiền chia đôi. Phú ông chẳng hỏi han gì thêm nữa, ra lời con vào đánh, tát chán rồi đồng dặc bảo:

- Từ nay mà đi, tao cấm mày không được để một đứa nào xách bị gậy vào ngõ nhà tao. Tao mà bắt được thì tao đem mày trôi sông.

Từ đấy, Lan không dám làm phúc nữa. Thấy những người tàn tật⁽¹⁾ lũ lượt đến ngồi xếp hàng ở ngõ nhà mình, kẻ thì trao tráo những con mắt như múi nhãn, kẻ thì há hốc cái mồm răng chiếc rụng chiếc dài như suốt đời chưa nhai cái gì, kẻ thì ôm xách những đứa con dài lượt thướt, bản thiú, chốc lở, ruồi bám đầy cả hai cái mắt toét rỉ... mà nàng không thể chạy ra cho họ một tí gì, nàng thấy thương vô cùng. Họ sốt ruột, rên rầm, gào lên; Lan phải lấy tay ra hiệu bảo: không có gì! Nhưng đời nào họ chịu, họ van lạy om sòm và kêu đói. Nàng sợ dì ghê trông thấy, vội vàng thụt vào trong bếp. Huệ ở trong nhà chạy ra, the thé chửi. Họ vẫn không đi. Huệ tức mình, cời xích, ẩy mấy con chó xông ra cắn. Họ tức giận chửi rủa rồi kéo nhau đi. Từ đấy họ không vào nữa, trừ một bà lão đã già nua lắm, đi run rẩy không còn bước vững. Bà này trước kia chẳng ngày nào không được Lan cho. Thấy bà rụng hết cả răng, chân tay run rẩy, nàng có ý thương vẫn cho cơm dẻo và canh của nàng. Như thế thành lệ: bà chẳng cần tiền, gạo gì cả, chỉ ngày ngày đến

(1) Tàn tật: tàn tật.

ăn cơm. Bây giờ cảm bà đến thì bà chết đói mất. Lan đành tìm lúc vắng, dặn nhỏ bà rằng từ nay cứ đi vòng quanh giậu, đến chỗ đằng sau bếp, ngồi im ắng đợi, đừng kêu van gì cả, đến lúc nàng ăn thì nàng đem phần cơm qua giậu ra cho bà. Nhờ thế, không ai biết, bà lão vẫn có ăn mãi mãi.

Một hôm, bà đến sớm hơn lệ thường. Lan ra lấy củi, trông thấy cái đầu gậy của bà luồn qua giậu, liền thì thầm bảo rằng:

- Bà cụ hôm nay đói hay sao mà đến sớm thế? Bà cụ hãy cố đợi thêm một lát nữa, bây giờ tôi mới thổi cơm.

Nhưng bà cụ ra hiệu cho nàng lại gần, bảo:

- Cô Lan ơi, tôi đến để từ giã cô đây.

Nàng ngạc nhiên:

- Bà cụ đã già thế còn định đi đâu?

- Đi về quê tôi.

- Chết rồi, có xa không? Ai đưa cụ đi vậy? Cụ đi làm sao được?

- Tôi đi được. Nhưng, cô Lan ạ...

Bà ngập ngừng như không dám nói. Lan nhanh nhẹn:

- Bà cụ có cần gạo để đi đường ăn không?

- Không phải thế. Tôi chịu ơn cô nhiều lắm rồi, dám đâu quấy quả cô mãi vậy. Nhưng tôi muốn biếu cô một chút gì để đền ơn.

- Ôn huệ gì. Bà cụ tuổi tác thế cũng như bà tôi.

- Cô phúc đức lắm. Giới Phật sẽ phù hộ độ trì cho. Còn già này, chẳng có gì để biếu cô, chỉ có vật này.

Bà vạch giậu đưa cho nàng một con mèo cũng gầy gò và già nua như bà. Nhưng Lan có vẻ cảm động lắm. Nàng vội ôm lấy con mèo, vuốt ve những cái lông của nó, rụng từng mảng và bắn thui; nàng sợ bà cụ tủi thân vì món quà tồi tàn quá. Bà cụ nói tiếp:

- Nói rằng biếu cô cho có vẻ. Thật ra thì nhờ cô nuôi hộ. Tội nghiệp nó! Cô hãy thương lấy nó như đã thương già này. Bây giờ già đi nơi khác, không còn cơm của cô, thì lấy gì mà nuôi được mèo.

Lan cảm ơn bà. Nàng dốc túi còn bao nhiêu tiền cho bà hết. Nhưng đến lúc nàng trông lên thì nàng phải ngạc nhiên. Nét mặt bà cụ hình như vụt đổi khác đi. Bà có vẻ đỡ già nua. Một nụ cười hiền hậu làm mặt bà tươi và sáng lên:

- Con mèo này sẽ trả ơn cô thay cho già, thay cho tất cả những người nghèo được cô cho gạo, tiền.

* * *

Lan bắc nồi xuống, lấy đũa gấp miếng thịt luộc bỏ vào một cái đĩa to. Miếng thịt bốc khói thơm, cái bì căng ra như đầy ứ những chất ngon, chỉ trông thấy cũng đủ thèm chảy dãi. Nhưng dãi chảy ra thì nàng lại cố nuốt nó đi. Nàng đã

biết những của ngon ngọt chẳng đến lần nàng đâu. Nàng lấy dao thớt thái thịt bầy vào đĩa. Rót một tí nước mắm, vắt thêm một ít chanh, nàng đặt tất cả vào một cái khay, bỏ hai đôi đũa, bưng lên nhà. Bà mẹ ghé đang nằm ở giường, chống tay ngồi lên một nửa, nhúu lông mày, ra hiệu cho nàng đem lại. Bà rón một miếng, bỏ mồm nhai, và tức thì cau mặt:

- Trời ơi! Khi ơi là khi! Có nhà nào luộc thịt xác như thế này.

Cô con gái bà, đang ngắm gương ve vuốt, chạy vội lại như sợ người ta ăn hết. Rất tự nhiên, cô rón một miếng, bỏ mồm nhai chớp chớp. Tuy chỉ thấy là ngon, cô cũng bắt chước mẹ:

- Ủ, xác thật! Rõ mất toi tiền. Có miếng ăn ngon mà cũng chẳng được ăn ngon.

Bà mẹ lờm Lan:

- Ấy cái giống nhà nó thì vẫn thế! Suốt đời có làm được cái gì cho ra hồn?

Ấy vậy mà đĩa thịt cũng đã hết gần một nửa. Bấy giờ hai mẹ con mới cầm lấy đũa để ăn nốt chỗ còn lại kia.

Lan biết không còn phải nghe thêm câu nào nữa, lùi lui đi xuống bếp. Nàng bốc một dúm muối bỏ vào nồi nước luộc, khuấy cho tan, rồi vào chuồng rơm gọi mèo. Con mèo, nhờ nàng chăm chút, nên bây giờ béo lắm. Lông nó lại mọc ra, mượt bóng, trắng toát như bông. Cái mũi đỏ tươi và hai mắt xanh trông như hai hòn ngọc. Nó thông thả đi ra,

meo meo những tiếng êm như tiếng đàn, đợi nàng bế lên. Nàng ôm lấy nó, vuốt ve, đặt lên vai, nghiêng nghiêng cái đầu vừa nựng vừa cọ má nàng vào cái lưng êm của nó. Rồi lại gần nồi nước luộc thịt, nàng múc một bát uống, và một bát cho con mèo. Con mèo, chẳng ưa nước lã, nhưng cũng thè cái lưỡi đỏ chót ra và uống. Nàng nhìn nó uống, đôi mắt dịu ướt vì cảm động, như một người mẹ nhìn con ăn.

Có thể nói Lan đã thành mẹ của con mèo ấy. Nàng ngồi ăn với nó và đêm đêm ôm nó trong lòng mà ngủ. Nó khôn ngoan hơn một con mèo thường. Lắm lúc nó như hiểu tiếng của nàng. Một điều chắc chắn là nó rất ghét mẹ ghé và em của nàng. Mỗi lần thấy bóng hai người ấy đâu, nó hầm hè một cách dữ tợn, rồi đến khi thấy bà mẹ ghé hay Huệ tới gần nó vội vàng lẩn trốn. Trái lại, khi thấy Lan,

nó hiền từ đến bên, cọ cọ bộ lông êm của nó vào chân hay tay nàng. Nếu nàng bận làm gì, bảo nó vào chuồng rơm, tức thì nó ngoan ngoãn vào đấy luôn. Không bao giờ nó ăn vụng hay cắn gà. Lan lại có thể giao đàn gà cho nó canh giữ nữa. Nguyên Phú ông có một đàn gà quý, chỉ khi nào có khách sang mới giết một vài con thôi. Nhưng đàn gà thường sang cả vườn hàng xóm kiếm ăn, vì thế, thỉnh thoảng lại mất một con, bị mắc bẫy hay bị kẻ gian ăn cắp. Ông giận lắm, mỗi lần mất lại chửi mắng Lan về tội không coi giữ. Con mèo biết vậy, khi thấy Lan thả gà ra, tức thì ra bờ giậu ngồi. Con gà nào mon men chui chui sang vườn hàng xóm bị nó xua về ngay. Từ đấy, đã lâu lắm, không mất con gà nào cả, Lan được yên tâm, không cần trông coi đàn gà.

* * *

Một lần, Phú ông có việc phải vắng nhà bốn, năm hôm. Vừa về đến nhà, chưa kịp cởi áo ngoài, ông đã gọi đàn gà quý về kiểm lại. Là vì cái đàn gà quý ấy, ông quý nó chẳng khác gì một cụ đồ quý những cây cảnh, hay một người chơi đồ cổ quý bộ đồ trà cổ của mình. Đi vắng, ông vẫn thấp thỏm sợ ở nhà có người bắt mất. Lan vừa thấy ông gọi gà, trông ngực đã rộn lên như trống họ đê. Mấy hôm nay, nàng phải đi nom ruộng luôn, không biết con mèo có giữ đàn gà được nguyên vẹn chẳng? Nàng tái hân mặt khi thấy ông hỏi:

- Con gà tổ đâu mất rồi?

Con gà tổ là con to nhất, đẹp nhất, ông định để lấy giống; ông quý nó hơn con và vợ. Nếu mất nó, nàng thoát sao khỏi đòn? Ông gọi thêm một lúc nữa. Ông tìm đằng trước, đằng sau. Đích là mất. Ông gọi Lan, bảo đem roi về. Bà mẹ ghé và Huệ cũng lằng xằng chạy đi tìm. Hai mẹ con làm thế, chỉ cốt để mắng Lan cho sướng miệng:

- Đã bảo kia mà! Không chịu nhìn gì đến cả! Không khéo lại cái con mèo ranh bắt đẩy thôi!

Con mèo đang đứng ở sân nhìn chòng chọc Phú ông, nghe thấy thế, nhe răng gào lên một tiếng như mắng nhiếc. Huệ tức mình đá cho một cái. Nó nhảy vọt ra, tránh được. Rồi nó vừa gào lên, vừa đi ra vườn, cứ vừa đi vừa thỉnh thoảng quay đầu lại gào, như giục người ta theo. Phú ông lấy làm lạ, đi theo nó. Đến một chỗ kia, nó đứng lại, lấy chân cào đất, cào rất mạnh, như giận dữ. Phú ông đào đồng đất ấy lên, và thấy một nắm lông gà...

- Hừ, thì ra trong lúc tao đi vắng, có đứa nào giết gà ăn đây!

Bà vợ vừa chạy ra, thấy thế, hầm hầm bảo:

- Còn đứa nào vào đây nữa? Quân thể thì thật là lớn mật! Đấy, con với cái, để không dạy thì để làm gì?

Ông giận sôi lên sùng sục. Chẳng nói chẳng rằng, ông chạy về sân, nắm cổ Lan, quật xuống đánh cho một trận đến lần ngang lần dọc. Con mèo chạy vào bếp, chạy cuống quýt khắp mọi xó và gào lên như mèo phát điên. Ông không hiểu